

**MANGA
ADAT-BETAD A
ATULAN A
PEDPARIHALA
KU MAGINGED
EBPUN KANU
RIDO**

ENDORSED BY:

PUNAN

Su RIDO atawa su dikabamagayun, na isa kanu mga masla gabproblima/challenge a pakasangkara kanu kadtakena nu kalilintad sia sa Bangsamoro Autonomous Region in Muslim Mindanao (BARMM) a nadsabapan a kina guligaw u manga pamilya, kinabinasa nu madakel a pantialian u maginged, engu labi pan su manga umul a madakel a nabinasa.

Nadalem sa kanu nia ba manawt a kitab i manga tuangan/atulan a RIDO a nalimud sa ukit a kinadtatabanga nu manga kaped ku MRLs (Ulama), traditional leaders, bangangatulan sa kalilintad engu manga upisina a aden lakit lambay nin sa BARMM, manga lumpukan a gadtagapeda na Geneva Call, manga tribo ebpun sa IPs, Maguindanawn, Maranao endu Iranun. Nalabit sa kanu nia ba a tuangan/atulan a naumbal pantag sa RIDO i manga bitiala a nakaudsad sa kataw engu agama.

Dalem ka madakel i manga bangangatulan sa kaayus sa dikabamagayun, na su nia a tuangan/atulan a naumbal pantag sa RIDO na aden lun i katinggiyan enggu ipedtabang kanu entu ba a kabangangatulan.

PUNAN

Nia nin kahanda na maaden su kumpasan u guligaw para malemu su kaayus kanu dibagayun, enggu kakulangan su subla a mawag a gatala sa kutika a dili pan gaaden su kabagayus, enggu maaden sa kasangkapan a makatambing sa BARMM sa kaganat nin ebpawang sa pangkatan a ulian u hiluhala a katamanan.

Nangengetu su nia a atulan sa RIDO nadsabap sa kanu samikal nu sabad kanu manga edsinakatawan sa kadtatabanga, kapagadata enggu kapagenggaya sa kandadalepa, labi pan sia sa manga inged a gasansala na RIDO. Su nia a pinggula na aden lakit lambay nin sa project na Geneva Call a iningalanan sa **"Supporting Resilient Communities 2: Curbing Local Conflict and Contributing to Stability in Mindanao,"** atagin a bangilay sa ukit sa kagamut sa problema sa rido atagin a gatala nu ped kanu manga inged sia sa Mindanao.

Gaaden su nia a manga atulan sa makamanamana buntal a pakatutulu sa kanu manga galebekan tanu, ipedpulu nin su adatan tanu, ipedsundul tanu nin sa kapangaden sa manga ukit a mapia sa ka elen sa manga mapasang a gatamanan.

PUNAN

Sa kanu kabagawida tanu sa kanu manga kumplikasyon u uyag-uyag magidsan su personal enggu galebekan, na papedtademan sa lekitanu nia a atulan su manga salig sa lekitanu a nadtutumpukan a makapangaden sa inged a mapamakikineg su langun enggu kapagadatan. Sakamaitu bun a pedsega sa lekitanu sa ka elen sa kanu manga problema/challenges unut su gagaw endu ipembagu a makagaranti sa su kaiseg tanu na lalayun endu langkum.

Su nia a sulat na dikena bu pantag sa manga atulan, ka ipangenggat bun sa madalem a kabpapalisaya sia kanu pamageletan tanu, endu ipegkuwenta sa kanu manga ginawatanu sia kanu manga atulan a kalimpiyu na ginawa endu kapagadat. Sa kanu nia ba a tuangan/atulan sa RIDO na iganat tanu su kabelalakaw tampal sa mustakbal a mas mawlad su kadtidtu endu kasanayun, salta su kalalakaw a pedsinganay sa kalilintad endu ananaw.

Inggulalan tanu su nia a manga tindegan, ipulu tanu su kataw ganat sa salig endu kadsinabutay atagin a makambaraguna sa lekitanu langun, endu maka enggay sa guna sa kakua sa kahanda a mawlad a pakanggulalan sia sa kalilintad sia kanu inged u "**Bangsamoro**" endu liyu nin.

UNANAN

Su pugi na lekanin na Allah a midtalu:

﴿وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ
الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا﴾
[الإسراء: 70].

"Sabenal-benal nin na kinurmat nami su tupu nu Adam, endu pidtapik nami silan sia sa katampukan endu kalagatan, endu linimuan nami silan ebpun kanu manga mapia, endu inilabi nami silan ebpun kanu mga salakaw a pinamaluy nami sa tidtu-tidtu a kinalabi" (Al-Israa': 70).

Endu su salawat enggu sagiahatra kanu Nabi Muhammad s.a.w a midtalu:

((إِنَّمَا بُعِثْتُ لِأَتَمِّمَ مَكَارِمَ الْأَخْلَاقِ))
[رواه البزار والبيهقي وغيرهما].

"Pinambuat aku ka endu ku kaganapan su manga mapia a manga palangayan" [Pinanudtul ni Bazzar, Baihaqie endu salakaw pan].

Su kadsusuled na yanin unayan na palitiala sa Allah, pedsegan nin su langun u muslim sa kapagawiday sa unat su lilini, kapagadat endu gagaw, mana su kinadtalu nu Nabi Muhammad (s.a.w.)

UNANAN

((لا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى يُحِبَّ لِأَخِيهِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ))
[صحيح البخاري].

"Di matalutup i palitiala nu uman i isa sa lekanu taman sa kalilian nin kani suled nin su nganin a kalilian nin kani ginawa nin" [Sahih ul-Bukharie].

Ini pamandu nu Islam i su ngiawa nu taw na suti, nasu kaparihala sakanu ngiyawa na ped kanu manga ibaguna sia sa agama, Pidtalu nu Allah:

{...وَمَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا...}
[المائدة: 32].

"...endu entayn i marihala sa isa a ngiawa na makamanamana nin pinarihala su langun u manga taw..." [Al-Maida: 32].

Paka tutulu i nia sa masla su alaga nu uman i edsinakatawan, ipapenggedam nin su salig tampal sa kanu salakaw sa nia ba i tumideng u katidtu a kamagingedi, lasam, endu tiyakap ku maginged atagin a nia ba unayan u edsiyap-siyapan u kadsusuled sia ku Agama Islam.

UNANAN

Sakamaitu bun a galangkum u pidtalu a palangayan u kadsusuled su langun u manusia sa dikenabu tantu sia sa pamageletan bu nu maginged a muslim. Kagina su Islam na sinega nin su manga muslim sa kapagawida sa manga taw apia yanin kaaden i embalang-balang i agama palas sa ukit a katidtu, kambantangan, kapagadatay. Pidtalu nu Allah:

{...وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ ۖ وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ
وَالْعُدْوَانِ...} [المائدة: 2].

"edtatabangay kanu sia sa mapia enggu gilek (sa Allah), endu dakanu edtatabangay sia sa kadusan enggu kadupangan..." [Al-Maidah: 2].

Su nia na pakatutulu sa pidtalu a kadtatabangay enggu kapagawiday sa sapulu salakaw.

Su kadsusuled sia sa kasanayun, kandalasamay, kapagayun na paka enggay sa masla a bagel sia sa Islam sa kaayus sa kapegkukuntelay (RIDO), ibaguna su kadsusuled ebpun kanu pidtalu a kapamilya, katupuan, endu saka dalpa; kagina langun u muslim na saka uyunan bu silan sa palitiala a paka sega kanu manga kukuntelay sa iyuna su pidtalu a kamuslimi ebpun kanu kadtatampila sia sa katupuan. Pidtalu nu Allah:

UNANAN

{إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ...}.
[الحجرات: 10].

Su manga Muslim na lusud sa tian sia sa Agama, na ayusen su pageletan u edsusuled a di bagayun..."
[Al-Hujirat: 10].

Su kadsusuled sia sa palitiala na maka enggay sa pamikiran u manga pegkukuntelay pamilya sa mapagitung nilan i aden pan kaped a dumadalepa sia kanu inged a pagalia sa agama a mapakay a malalagit kanu di mapia a padsa nu RIDO, na makatabang su entuba sa dili kabaluy nu singanin u uman i isa a dili makagkapia sa kadsusuled enggu kandadalepa.

Su kasuti nu ngiawa nu taw na sia sa Islam na pakanasisita sa kalilintad, kapangilay sa ukit sa kaayus sa RIDO. Nalabit sia sa Qur'an (5:32) "i entayn i marihala sa satiman a ngiawa na mana nin pinarihala su langkuman u manga taw" a pakatutulu I nia sa ka-iportanti na katiakap sa ngiawa endu kaelen sa katuga na lugu. Su bitiala a kabagayus sa pageletan na egkuntelay na mapakay a magamit i nia sa makapatadem kanilan i su kapegkukuntelay na dikena bu yanin gabinasa su kapendadalepa, ka luyud pan intu sa kasupakan sa kasuguan nu Allah a parihalan su ngiawa.

UNANAN

Su pamamndu nu Islam pantag sa katidtu endu kapangampun na lalan sa katun sa kakua sa kawagib endu maka elen sa apuy na kapanulisuli. Kaped pan sa inipamandu nu Islam i pidtalu a katigkel endu kaampun, endu bangenggaten nin su taw sa mas-ilabi su katigkel kuminsa kapanulisuli. Pidtalu nu Allah:

{وَجَزَاءٌ سَيِّئَةٍ سَيِّئَةٌ مِّثْلُهَا ۗ فَمَنْ عَفَا وَأَصْلَحَ فَأَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ...}.
[الشورى: 40].

"endu balas u mawag na pagidsan nin bun a mawag, na entayn i mampun endu mapagkapia na su pahala nin na lusa Allah" [as-Shura: 40].

Su nia a pamandu na maaden a maka sega sa kanu manga uluwan nu uman i pamilya sa sunggilingan sa pidtalu a kabpipia andu kapamilya sa kambitalay kuminsa kapanulisuli.

Aden palangayan paganay pantag sa kapedpaselet sia kanu pamageletan u manga taw sia sa ukit na Islam a binedtuan sa Sul'h. Gapakay kanu Alim/Ulama ataw ka entayn i taw a bagadatan sa maaden sekanin sa mamamitalan gumugud sia kanu pageletan u dili bagayunan, a sia pakaudsad sa pidtalu a katidtu/justice endu kapapamagidsan.

UNANAN

Sakamaitubun a galimud su manga Ulama ka bagenggay sa pamitua kanu dua ka embala sa katunay sa pasad enggu kawagib, endu kapalalayun sa kalilintad, kaparihala sa tali nu kadsusuled sia kanu pamageletan kuminsa kadtatampila sa ingala na katupuan.

Kaped pan a manga ukit nilan na aden binedtuan sa Zakatul ad'l a isa sa manga tindegan na islam sia sa kamagingedi a mapakay a mausal su nia ba sia sa kaayus kanu dalidan u RIDO (dili pakapamagidsan su gatamanan uyag-uyag atawa kabpagagawa sa kawyagan) Su nia ba a manga katinggian na paka sega sa kapedsamikal sa mapia endu kabagusal sa tamuk para sa kagkapegkag u manga sabapan u kambunubunu, endu paka enggay sa singanin a mapia enggu kadtatabangay sia ku pamageletan u manga pamilya.

Kapamutus su kabagayus sa dili bagayun na kaped lun su kapendu'a, kabamagarapay sia sa dulang (kanduli), endu kapembagel sa napasadan a kalilintad salta su kapembagel sa kadsusuled enggu kasanayun sa mapayag a tanda. Pakatutulu sa entuba na su kapembunuway na midtaman endu su kalilintad na mimbalingan. Na su nia ba na pakaayun sa kanu tindegan a naluyud sia sa Islam.

PAGADATAN SU MARATABAT, KAMAMANUSIYAY, ENDU SU KAWAGIB NU IDSIKAMANUSIYA.

Uman i edsinakatawan ebpun kanu Manusiya a apiya ngin i agama nin na patut i ka enggay lun sa alaga, pidtalu nu Allah:

{وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ
الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا
[الإسراء: 70].

“Sabenal-benal nin na kinurmat nami su tupu nu Adam, endu pidtapik nami silan sia sa katampukan endu kalagatan, endu linimuan nami silan ebpun kanu manga mapia, endu inilabi nami silan ebpun kanu mga salakaw a pinamaluy nami sa tidtu-tidtu a kinalabi” [Al-Israa’: 70].

DAKA MUSAL SA MGA UKIT ENDU MANGA BASİYAT A KAUDALAN SA SUBLA SU KUNTELA NENGA.

Dili egkapakay i katuntut sa kawagib a edsubela kanu kumpasan u kawagib. Yanin mana, na dili egkapakay i sulian su dala lakit-lambay nin kanu nanggula, pidtalu nu Allah:

{وَأِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَاقِبُوا بِمِثْلِ مَا عُوِقِبْتُمْ بِهِ وَلَئِنْ صَبَرْتُمْ لَهُوَ
خَيْرٌ لِلصَّابِرِينَ} [النحل: 126].

“Pabila ka mapakapasang kanu, na pakapasang kanu sa lagid a kinapasang sa lekanu, endu pabila ka temigkel kanu na entuba i labi a mapia sia kanu manga taw a matigkel” [An-Nahl: 126]

**KAPASAKIT ENDU KAIMATAY KANU
NASIGKEM A KUNTELA NA INISAPAL
PAGADATAN SU MINATAY. DILI PANEBPEDAN
ATAWA BINASAN SU EDSUKU-SUKUWAN U
LAWAS NU KUNTELA SIA SA RIDO.**

عن أنس ابن مالك قال: ((كان رسولُ الله صَلَّى اللهُ عليه
وسَلَّمَ يَحُثُّ فِي حُطْبَتِهِ عَلَى الصَّدَقَةِ، وَيَنْهَى عَنِ الْمُثْلَةِ))
[أَخْرَجَهُ النَّسَائِيُّ وَغَيْرُهُ (4047)].

**Nakabpun kani Anas bin Malik, pidtalu nin: ((Ya
kaaden nu Sinugu nu Allah (Muhammad) s.a.w. na
pedsekat sa kapanadaka, endu pedsapal sa
kadsampul)) [Annasa'ie wa ghayruh]**

و عن أبي بكره أن النبي ﷺ . قال: ((إِذَا التَّقَى الْمُسْلِمَانِ بِسَيْفَيْهِمَا
فَالْقَاتِلُ وَالْمَقْتُولُ فِي النَّارِ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، هَذَا الْقَاتِلُ فَمَا بَالُ
الْمَقْتُولِ؟ قَالَ: إِنَّهُ كَانَ حَرِيصًا عَلَى قَتْلِ صَاحِبِهِ)) [رواه البخاري
ومسلم].

**Nakadpun kani Abi Bakrah, su Nabi s.a.w. yanin pidtalu:
((Pabila makambalatemua su duwa a Muslim sa ulla-
ula makadsumbak su pedang nilan, na su nakabunu
endu nabunu na sia silan sa apuy na Naraka. Tig ku:
Hay sinugu nu Allah namba su nakabunu, na panun
antu su nabunu? Tigin: kagina bagapasen nin bun i
kabunu nin kanu tagapeda nin)) [Bukhari and Muslim.]**

DILI PAMUNGKAIAN ATAWA ENDUPANGAN SU MANGA BABAY

﴿لَا تَقْرَبُوا الرِّئَىٰ ۖ إِنَّهُ كَانَ فَحِشَةً وَسَاءَ سَبِيلًا﴾

“Di naw semupeg i su kadzina, sabenal-benal nin na yanin kaaden na maledsik endu pinaka mawag a lalan”
[Al-Isra’: 32].

وقال النبي عليه الصلاة والسلام: ((كُلُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ
حَرَامٌ؛ دَمُهُ، وَمَالُهُ، وَعِرْضُهُ)) [رواه مسلم]

Pidtalu nu Nabi s.a.w. (sa mana nin) : **“Haram sa kanu Muslim i kabunu nin kanu Muslim, kakua sa tamuk nin, endu kadtakebut kanu maratabat nin.”** [Muslim]

TIYAKAPAN SU MGA TAW A BAKWIT ENDU PAGADATAN SU KAWAGIB NILAN.

قال رسول الله عليه الصلاة والسلام: ((...كُونُوا عِبَادَ اللَّهِ
إِخْوَانًا. الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ، لَا يَظْلِمُهُ، وَلَا يَحْذُلُهُ، وَلَا
يَخْفِزُهُ...)) [رواه مسلم].

Pidtalun nu Sinuguan nu Allah s.a.w: ((... embaluy kanu a ulipen
nu Allah a edsusuled, su Muslim na suled nin su Muslim,
dili nin edsalimbuten, dili nin padtadayn, dili nin
endalbutan endu dili nin pamakanawten...)) [Pinanudtul ni
Muslim]

**SUGUTAN I KAUKIT NU MANGA TAW A
BANANABANGAN SIA KANU MAGINGED A
NAGKAIDAN NA RIDO, ENDU TALANGEDEN I
LANGUN NA MAKA KUA SA TABANG.**

((انطَلِقْ إِلَى خَالِدِ بْنِ الْوَلِيدِ فَقُلْ لَهُ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ يَا مُرَّكَ يَقُولُ لَا تَقْتُلَنَّ ذُرِّيَّةً وَلَا عَسِيْفًا)) [سنن ابن ماجه]

Tundug ka si Khalid bin Walid ka edtalun ka salekanin i sabensabenal nin su Sinugu nu Allah s.a.w. na pedsugun ka nin sa yanin pedtalun **“Dika pembunu i babay/wata endu su gumagalebek”** (Sunan Ibn Majah)

Note: *Luyudsa gumagalebek su manga Humanitarian actors*

DILI GAPAKAYAN I UMBALEN A KAMPU ENDU ATAKEN SU ESKUWELAHAN, MADRASA, MARKAZ, ENDU PEDPAN A WALAY A BANGAGIYAN.

Pidtalun nu Allah:

﴿وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّن مَّنَعَ مَسَاجِدَ اللَّهِ أَنْ يُذَكَّرَ فِيهَا اسْمُهُ وَسَعَىٰ
فِي حَرَابِهَا...﴾. [البقرة: 114]

“Entay pan i lawan i kalalim Nin ebun kanu taw a ungenen nin su katadem kanu Ingala nu Allah sia sa kanu manga Masjid nin, nandu tatanggan nin pan i kabinasa nin lun” [Al-Baqarah: 114].

عن عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَضَىٰ
أَنْ " لَا ضَرَرَ وَلَا ضِرَارَ " . [سنن ابن ماجه].

Nakadpun kani Ubada bin Samit, su Sinugu nu Allah s.a.w. na ini kukum nin i **“Dala maminasa endu dala embinasaya”** (Sunan ibn Majah)

DI GAPAKAYAN I KAPAMINASAKAN, KAPANUTUNG ATAWA KAPANGUANGUA SA GAMIT A NATAGAK NA MAGINGED, ENDU PANTIYALIAN NU KUNTELA SIA SA RIDO.

عن أبي أمامة رضي الله عنه قال: قال رسول الله عليه الصلاة
والسلام: ((إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ لَمْ يَجْلِّ فِي الْفِتْنَةِ شَيْئًا حَرَّمَهُ قَبْلَ
ذَلِكَ...)) [رواه الطبراني].

Nakadpun kani Abi Umama r.a. pidtalu nin: Pidtalu nu Sinugu nu Allah s.a.w. **“Sabensabenal nin su Allah azza wa jalla na danin i halal sia sa timpu na fitna su enggagaisa a ini haram nin andang sa dapan fitna...”** [Pinanudtul ni Tabaranie].

Su kapaminasakan, kapanguangua, kapamidsul sa walay endu kapaminasa sa pantiyalian na taw na ini sapal na Agama Islam, magidsan pan i timpu a malilintad endu timpu a fitana/rido.

**PAGADATAN NANDU DI BINASAN SU MASJID
ATAWA LUGAL A BAGUSALEN SA
KAPEDSAMBAYANG, ENDU
DI KAPANUMBALI / KAIMATAY KANO MGA
AYAM NU KONTLA ENDU INGED.**

﴿وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ مَنَعَ مَسَاجِدَ اللَّهِ أَنْ يُذَكَّرَ فِيهَا اسْمُهُ
وَسَعَى فِي خَرَابِهَا...﴾ [البقرة: 114]

“Entay pan i lawan i kalalim nin ebpun kanu taw a ungenen nin su katadem kanu Ingala nu Allah sia sa kanu manga Masjid nin, nandu tatanggan nin pan i kabinasa nin lun” [Al-Baqarah: 114].

Endu naped kanu panutuma ni al-Khalifa ar-Rashid Abu Bakr as-Siddiq sia kanu manga kumamder nin i di kapaminasa sa lugal a para sa kapedsimba, endu di kapanumbali sa ayam yatabiya na para sa kapegkan.

PARIHALAN SU EDSINAKATAWAN, ENDU SU MANGA LUMPUKAN A BANGANGATULAN SA KAPAGAYUN NANDU KALILINTAD U KAPAGINGED, ENDU SU MGA ULAMA, SULTAN NANDU DATU.

﴿فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾ [النساء: 65].

Pidtalun nu Allah: "... Di silan balitiala taman sa dikanilan (Muhammad) pamalulin a mamimitialan kanilan sia kanu dinilan bamagayunan, nandu mauli santu na dinilan magedam sia kanu manggiginawa nilan su dua-dua sia sa kanu ini masad nengka a atulan, endu pedtaliman nilan sa tidtu a kapetalima" [an-Nisa': 65].

((مَنْ أَطَاعَنِي فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ، وَمَنْ عَصَانِي فَقَدْ عَصَى اللَّهَ، وَمَنْ يُطِيعِ الْأَمِيرَ فَقَدْ أَطَاعَنِي، وَمَنْ يَعْصِ الْأَمِيرَ فَقَدْ عَصَانِي)) متفق عليه.

Pidtalun pan u Nabis.a.w; "Entayn i maginugut sa laki na naginugut kanu Allah, endu etayn i semupak sa laki na sinupak nin su Allah, endu entayn i maginugut sa egkaunutan/authority na pinalitialan aku nin, endu entayn i semupak sa egkaunutan/authority na sinupak aku nin" [Muttafaqun alayhi]

INI SAPAL I EDTINDUWAN SU MANGA BABAY, INA, MATUWA, WATA ENDU SU MANGA TAW A DADEN EGKAGAGA NIN.

Nalabit sa Hadith, i su Nabi s.a.w na nasagadan nin i babay a nabunu kanu gay na fathu Makka na yanin nadталu:

((...ما كانت هذه تُقاتلُ ثم نهى عن قتلِ النساءِ والصبيانِ))
[البخاري ومسلم].

“...Di gaaden i nia ba sa imbunua, mauli santu na ini sepal nin i kabunu kanu manga babay endu wata”
[Bukharie and Muslim].

PARIHALAN SU MGA WATA, DI SILAN ILAMBUYUG NANDU ILAGIT SA RIDO, TIYAKAPAN SU KAPANGAGI NILAN

Su islam na dinin ibeluyud sia sa jihad a tidtu i wata sa mujahidin. Pinanuudtul ni Ibn Umar r.a. sa tigin:

“naka aru aku sia kanu Nabi sa timpu na gazwatu uhud ula-ula saki na 14 lagun, na da aku nin suguti, bali kanu timpu na gazwatu khandak na 15 lagun aku den na tupan ka sinugutan aku nin” [Muttafaqun alayhi]

Na labi den i kinasapal na Islam sa iluyud su manga wata sia sa kab-rido. Aya Ipurtantin sia kanu manga wata na su katuntut nilan sa kitab/ilmu, pidtalu nu Nabi:

((طلبُ العلمِ فريضةٌ على كلِّ مسلمٍ)) [أخرجه الطبراني وغيره]

“Su katuntut sa ilmu na ini wagib sa langun a muslim”.
[At-Tabarani]

DI MAPAKAY A PEDTINDUAN SU MANGA TAW A DALA LAKIT LAMBAY NIN SA RIDO, ADEN PALI NIN ENDU ADEN SAKIT LABI PAN SU MGA TAW A DI DEN PAKAGAGA.

Su Islam na ini pamandu nin i kapadseengaya ko maginged atawa bagami sa matalem sia sa timpu na kapembunua, kagina amay ka dili makanggulalan su atulan u kambunua na luyud sa l'tida/kapanibaba a ini sapal, pidtalu nu Allah:

{...وَلَا تَعْتَدُوا ۚ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ} [البقرة: 190].

"...Da kanu manibaba, saben-sabenal nin na su Allah dinin kalilian su manga taw a manibaba" (Albaqarah: 190)

INGGULALAN SU LANGUN A UKIT SA KAPARIHALA KANU MAGINGED EBPUN KANU MAPAGUNGA NA RIDO

Enggulalan su atulan u kapembunua, pedlun su kapaingat sa kambunua, ped intu sa atulan na agama Islam sa kambunua. Pidtalun nu Allah:

{...} وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ حَتَّىٰ نَبْعَثَ رَسُولًا { [الإسراء: 15]

“...Dikena kami baniksa taman a dikami makapapayt sa sinugu” [Al-Isra’: 15]

Pedpan a atulan a ini betad na Islam na timantu sa ulan-ulan a haram su kambunua.

 Dhul Qa’dah

 Muharram

 Dhul Hijjah

 Rajab

DI USALEN SU BIYAG, ENDU DI UMBALEN A KELUNG SU MANGA TAW.

عن عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَضَى
أَنْ " لَا ضَرَرَ وَلَا ضِرَارَ " . [سنن ابن ماجه].

Pidtalun Nabi s.a.w: **"Dala maminasa endu dala
embinasaya"** [Sunan ibni Majah]

ACKNOWLEDGEMENT

Ilsampay ami so panalamat ko langowan a myakaogop nago myakatompok ng'golalan ko katao nago Ilmo iran ko masa a manga consultation nago workshop sa kinidaptar a giya Rido Norms sii ko tlo (3) a basa lagid o Maranao, Maguindanao, nago Iranon. Giya a Daptaran (Rido Norms) na myapakamoayan misabap ko panagontaman o myakathatanyotoka a manga ompongan:

Members of the Technical Working Groups (TWGs) on the codification of Maguindanaon, M'ranaw, and Iranun rido norms; Moro Islamic Liberation Front (MILF)- Coordinating Committee on the Cessation of Hostilities (CCCH)-Ad Hoc Joint Action Group (AHJAG); MILF-Basangamoro Islamic Armed Forces (BIAF)-Bangsamoro Islamic Women Auxiliary Brigade (BIWAB); Joint Peace and Security Team (JPST); Hay-ato Ulama; Committee on Daw'ah; United Imams of the Philippines Foundation (UIPF); Consortium of Bangsamoro Civil Society (CBCS); Magungaya Mindanao Inc. (MMI); United Youth for Peace and Development (UNYPAD); United Youth of the Philippines (UNYPHIL)-Women; Integrated Mindanaons Association for Native (IMAN) Inc.; Mindanao Alliance for Peace (MAP); Reconciliatory Initiatives for Development Opportunities (RIDO) Inc.; Welfare and Reconciliation Committee (WarCom), Inc.; Women Innovation for Sustainable Development and Empowerment (WISE) Inc.; League of Moro Women Organization (LMWO) Inc.; Women Insider for Mindanaon Peace and Development (WIMP); Maranao People Development Center (MARADECA), Inc.; Tabang Ako Siyap Ko Bangsa Iranun Saya Ko Kalilintad Ago Kapamagayon (TASBIKKA) Inc.; *Iranun Reconciliation Council (IRC) including Alternative Dispute Resolution Team (ADRT),*

ACKNOWLEDGEMENT

Municipal Advisory Committee on Reconciliation and Unification (MACRU), Joint Ulama and Municipal Peace and Order Council (JUMPOC), Community Affairs-Parang, and Council of Elders-Sultan Mastura; Mindanao State University (MSU)-Shariah Center; Bangsamoro Women Commission (BWC); Municipal Local Government Units of Matanog and Sultan Mastura in Maguindanao del Norte and Picong and Malabang of Lanao del Sur; Lanao del Sur-Provincial Ulama Council; Bangsamoro Darul-Ifta' (BDI); and, Peace, Security, Reconciliation Office (PSRO).

CONFLICT HAS RULES TOO

- ☎ 09458655154
- ✉ office-Philipines@genevacall.org
- 📌 [@genevacallph](https://www.facebook.com/genevacallph)